

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název vzdělávacího materiálu:	Česká literatura 1. poloviny 20. století - struktura maturitního okruhu a úkoly
Číslo vzdělávacího materiálu:	VY_32_INOVACE_CJL2.2.01a
Autor vzdělávacího materiálu:	PhDr. Olga Šimandlová
Období, ve kterém byl vzdělávací materiál vytvořen:	únor 2013
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Vzdělávací předmět:	Český jazyk a literatura
Tematická oblast:	Česká literatura 1. poloviny 20. století
Ročník, pro který je vzdělávací materiál určen:	3. a 4. ročník gymnázia (vyšší stupeň)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Anotace:	Vzdělávací materiál slouží k systematizaci učiva ve 3. ročníku a jako struktura maturitního okruhu při opakování učiva ve 4., tj. v maturitním ročníku. Obsahuje cvičné úkoly k ověření poznatků. Inovuje výuku využitím interaktivní tabule.
Citace použitých zdrojů:	HÁNOVÁ, Eva a kol. <i>Odmaturuj z literatury 1</i> . 3. vyd. Brno: Didaktis, 2004. ISBN 80-7358-016-0. s. 116-136. POLÁŠKOVÁ, Taťána, MILOTOVÁ Dagmar, DVOŘÁKOVÁ Zuzana. <i>Literatura: přehled středoškolského učiva</i> . 2. vyd. Třebíč: Petra Velanová, 2006. ISBN 80-902571-6-X. s. 123-127. SOCHROVÁ, Marie. <i>Český jazyk a literatura</i> . 1. vyd. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Fragment, 2007. ISBN 978-80-253-0468-6. s. 55-70. Vlastní zdroje.

Vzdělávací materiál vytvořen v rámci projektu
Sportovní gymnázium - škola 21. století

I. Česká poezie první poloviny 20. století

OSNOVA TÉMATU

- doznívání 1. světové války
- proletářská poezie
- poetismus
- surrealismus
- reflexivní a meditativní poezie
- poezie duchovní orientace
- poezie obav z okupace a války
- úkoly k tématu Česká poezie 1. poloviny 20. století

1.1 DOZNÍVÁNÍ 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

globální válečný konflikt let 1914 - 1918

odraz válečných hrůz i obavy o osud národa

- ❑ **Viktor Dyk** - sbírky tzv. válečné tetralogie Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno, Poslední rok
- ❑ **Fráňa Šrámek** - sbírka Splav
- ❑ **Karel Toman** - sbírka Verše rodinné a jiné

1.2 PROLETÁŘSKÁ POEZIE

počátek 20. let 20. století , vliv levicového hnutí

☐ sdružení Devětsil, 1920, původně propaguje program proletářské poezie, ve 2. polovině 20. let poetismus
sborník Devětsil, měsíčník ReD (Revue Devětsilu), časopis Pásmo

☐ **Jiří Wolker** - program proletářské poezie: stať Proletářské umění, časopis Var, 1922

sbírka Host do domu - personifikace prostých věcí, vliv vitalismu

sbírka Těžká hodina - proletářská poezie, sociální balady Balada o nenarozeném dítěti, Balada o snu, Balada o očích topičových ...

Další básníci proletářské poezie

- ❑ **Josef Hora** - sbírky Pracující den, Srdce a vřava světa, Bouřlivé jaro
- ❑ **Jindřich Hořejší** - sbírky proletářské poezie Hudba na náměstí, Korálový náhrdelník
- ❑ **Jaroslav Seifert** - sbírky Město v slzách, Samá láska
- ❑ **Konstantin Biebl** - sbírky Věrný hlas, Zlom
- ❑ **Stanislav Kostka Neumann** - sbírka Rudé zpěvy

1.3 POETISMUS

druhá polovina 20. let 20. století

Manifest poetismu, 1928, Vítězslav Nezval, Karel Teige

český směr, apolitická poezie, volný verš, polytematické básně, slovní hříčky, kaligramy

☐ **Vítězslav Nezval** - skladba Podivuhodný kouzelník - básnický autoportrét

sbírka Pantomima - báseň Abeceda

sbírka Básně noci - báseň Edison

báseň Signál času - dovětek k básni Edison

☐ **Jaroslav Seifert** - sbírky Na vlnách T. S. F. (bezdrátové telegrafie),

Slavík zpívá špatně, Poštovní holub

☐ **Konstantin Biebl** - sbírka S lodí, jež dováží čaj a kávu,

polytematická báseň Nový Ikaros

1.4 SURREALISMUS

počátek 30. let 20. století

inspirace francouzskou literaturou, André Breton

sborník Surrealismus v ČSR, 1934, Karel Teige, Vítězslav Nezval

☐ **Vítězslav Nezval** - sbírky Žena v množném čísle,

Praha s prsty deště, Absolutní hrobař

☐ **Jaroslav Seifert** - sbírky Jablko z klína, Ruce Venušiny,

Jaro sbohem

☐ **Konstantin Biebl** - sbírka Zrcadlo noci

1.5 REFLEXIVNÍ A MEDITATIVNÍ POEZIE

celé meziválečné období

poezie úvahová, hledání smyslu života

☐ **František Halas** - „básník tragického poetismu“

sbírky Sépie, Kohout plaší smrt, Tvář

☐ **Vladimír Holan** - sbírka Triumf smrti

☐ **Josef Hora** - „básník plynoucího času“

sbírky Struny ve větru, Dvě minuty ticha, Máchovské variace

☐ **Jiří Orten** - sbírky Cesta k mrazu, Ohnice, Elegie

1.6 POEZIE DUCHOVNÍ ORIENTACE

celé meziválečné období

poezie křesťanská

☐ **Jakub Deml** - sbírka Moji přátelé - básně psané prózou

26 svazků Šlépěje - básně, citáty, úvahy, polemiky

☐ **Jan Zahradníček** - sbírky Jeřáby, Korouhve, báseň La Salleta

1.7 POEZIE OBAV Z OKUPACE A VÁLKY

konec 30. let 20. století

reakce na Mnichovskou dohodu, 30. 9. 1938

poezie čistá, melodická, čtivá

- Vladimír Holan** - sbírka Září 1938
- Vítězslav Nezval** - sbírka Matka naděje
- Josef Hora** - sbírka Domov
- František Halas** - sbírka Torzo naděje
- Jaroslav Seifert** - sbírka Zhasněte světla

1.8 ÚKOLY K TÉMATU ČESKÁ POEZIE

1. POLOVINY 20. STOLETÍ

1. Jaký význam mělo sdružení Devětsil v meziválečném období pro českou kulturu a kdo se ke sdružení hlásil?
2. Jiří Wolker vytvořil nový typ sociální balady. Charakterizujte ji na konkrétním díle.
3. Čím si byli blízcí a čím odlišní básníci proletářské poezie: Jiří Wolker - Josef Hora - Jaroslav Seifert - Stanislav Kostka Neumann?

4. Objasněte podstatu poetismu jako uměleckého směru. Kdo byl jeho teoretikem a které české básníky a jejich díla období poetismu znáte?

5. V jakých oblastech hledali básníci surrealismu inspiraci? Které české básníky a jejich díla můžete uvést?

6. Jaké otázky si kladou básníci reflexivní a meditativní poezie?

7. Objasněte, proč jsou uvedení autoři tak označováni:

František Halas - „básník tragického poetismu“

Josef Hora - „básník plynoucího času“.

8. Co víte o životě a díle Jiřího Ortena?

9. Kdo patří k českým básníkům poezie duchovní orientace?

10. Jak reagovala česká poezie na politickou situaci kolem Mnichova 1938?

II. ČESKÁ PRÓZA 1. POLOVINY 20. STOLETÍ

OSNOVA TÉMATU

- próza vracející se k 1. světové válce
- sociálně kritická próza
- demokratická próza
- venkovská próza
- psychologická próza
- experimentální próza
- katolická próza
- úkoly k tématu Česká próza 1. poloviny 20. století

2.1 PRÓZA VRACEJÍCÍ SE K 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

obraz nesmyslnosti války let 1914 - 1918

osobní zkušenosti z fronty

- ❑ **Jaroslav Hašek** - 4 dílný nedokončený satirický román
Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války
- ❑ **Fráňa Šrámek** - povídky Žasnoucí voják
- ❑ **Jaromír John** - povídky Večery na slamníku

PRÓZA VRACEJÍCÍ SE K 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

Legionářská próza

tematika zahraničního odboje na pozadí vlastních zkušeností

- ❑ **Rudolf Medek** - 5 dílný románový cyklus Anabáze
- ❑ **Josef Kopta** - románová trilogie Třetí rota
- ❑ **Jaroslav Kratochvíl** - 2 dílný román Prameny
- ❑ **František Langer** - próza Železný vlk (listy z kroniky legií)

2.2 SOCIÁLNĚ KRITICKÁ PRÓZA

společenská próza, metoda socialistického realismu, syntéza proletářské a avantgardní literatury

☐ **Ivan Olbracht** - povídky O zlých samotářích, psychologické romány Žalář nejtemnější, Podivné přátelství herce Jesenia, román Anna proletářka, baladický román Nikola Šuhaj loupežník, povídky Golet v údolí, pro mládež Biblické příběhy, Ze starých letopisů, staroindické bajky O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách

DALŠÍ AUTOŘI SOCIÁLNĚ KRITICKÉ PRÓZY

- ❑ **Marie Majerová** - román *Siréna*, novela *Havířská balada*
- ❑ **Marie Pujmanová** - románová trilogie *Lidé na křižovatce*, *Hra s ohněm*, *Život proti smrti*

2.3 DEMOKRATICKÁ PRÓZA

- ❑ **Karel Čapek** - „mluvčí Hradu“, Hovory s T. G. M.
utopické romány Továrna na absolutno, Krakatit, Válka s mloky
/též Válka s Mloky/,
románová noetická trilogie Hordubal, Povětroň, Obyčejný život
povídkové soubory Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy
román První parta
cestopisné fejetony Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl,
Obrázky z Holandska, Cesta na sever
pro děti Dášeňka čili Život štěněte, Devatero pohádek (s Josefem
Čapkem)

DALŠÍ AUTOŘI DEMOKRATICKÉ PRÓZY

- ❑ **Karel Poláček** - románová pentalogie Okresní město
humoristické romány Muži v ofsajdu, Hostinec U kamenného
stolu, Bylo nás pět
- ❑ **Eduard Bass** - pro děti Klapzubova jedenáctka
román Cirkus Humberto, novely Lidé z maringotek

2.4 VENKOVSKÁ PRÓZA

ruralistická próza (lat. ruralis = venkovský)

oslava selství, českého venkova, přírody, časopis Sever a východ

- ❑ **Josef Knap** - romány Réva na zdi, Puszta, Cizinec
- ❑ **František Křelina** - román Hubená léta
- ❑ **Václav Prokůpek** - román Baba

2.5 PSYCHOLOGICKÁ PRÓZA

odraz učení Sigmunda Freuda, psychoanalýza, vliv podvědomí, degenerace

- ❑ **Jaroslav Havlíček** - romány Neviditelný, Petrolejové lampy
- ❑ **Jarmila Glazarová** - romány Vlčí jáma, Advent
- ❑ **Václav Řezáč** - romány Černé světlo, Svědek pro děti Poplach v Kovářské uličce

2.6 EXPERIMENTÁLNÍ PRÓZA

imaginativní próza, vliv moderní poezie, metoda asociace
představ, básnické vyjadřování
lyričnost, obraznost, archaismy, biblický styl, knižní výrazy

☐ **Vladislav Vančura** - romány Pekař Jan Marhoul, Pole orná
a válečná,
baladický román Markéta Lazarová,
novela Rozmarné léto,
povídky Luk královny Dorotky, Útěk do Budína, Konec starých
Časů,
Obrazy z dějin národa českého (novela Kosmas)

2.7 KATOLICKÁ PRÓZA

tvorba křesťanských autorů

obdiv baroku

☐ **Jakub Deml** - cyklus Šlépěje - 26 svazků, nesourodé dílo, básně, citáty, deníkové zápisky,

básně v próze Moji přátelé

☐ **Jaroslav Durych** - milostná novela Sedmikráska, historická próza Bloudění („velká valdštejnská trilogie“)

3 povídky Rekviem („malá valdštejnská trilogie“)

☐ **Jan Čep** - povídky Hranice stínu, Zeměžluč, Letnice, Děravý plášť

2.8 ÚKOLY K TÉMATU ČESKÁ PRÓZA 1. POLOVINY 20. STOLETÍ

1. Kteří prozaici se v době 1. světové války ocitli na frontě a jak se životní zkušenosti promítly v jejich díle?
2. Jaká tematika je zachycena v románech českých legionářů, které autory a díla znáte?
3. Co víte o tvorbě levicově orientovaných prozaiků, kteří psali sociálně kritickou prózu?
4. Uvedte prózy Ivana Olbrachta, v nichž se inspiroval životem lidí na Zakarpatské Ukrajině a co o nich víte?

5. Jaké náměty zpracovává Karel Čapek v utopických románech a co v nich řeší?
6. Čím jsou dodnes pozoruhodné Čapkovy cestopisné fejetony?
7. Jak se stavěly k tematice života a hospodaření na české vesnici tzv. ruralisté?

8. Na které problémy poukazovali autoři psychologicky orientované prózy? Objasněte na některém konkrétním díle.
9. Co je typické pro Vančurův autorský styl vyjadřování a ve kterém jeho díle se nejvýrazněji uplatnil imaginativní styl?
10. Jakou životní filozofii zastávají autoři katolické prózy? Uveďte některé z nich a jejich díla.

III. ČESKÉ DIVADLO 1. POLOVINY 20. STOLETÍ

OSNOVA TÉMATU

- klasické divadelní scény
- neoficiální lidové divadlo
- Osvobozené divadlo
- D 34 - divadlo E. F. Buriana
- úkoly k tématu České divadlo 1. poloviny 20. století

3.1 KLASICKÉ DIVADELNÍ SCÉNY

❑ významné scény:

Národní divadlo v Praze

Městské divadlo na Vinohradech v Praze

❑ vliv uměleckých směrů: impresionismu, vitalismu, symbolismu, expresionismu, poetismu

❑ divadelní inscenace je uměleckým celkem

❑ důležitý nejen text, ale i osvětlení, hudba, výprava, kostýmy

významní režiséři:

☐ **Jaroslav Kvapil**

režisér v Národním divadle

autor hry Princezna Pampeliška,

libreto k opeře Antonína Dvořáka Rusalka

☐ **Karel Hugo Hilar**

režisér v Městském divadle na Vinohradech v Praze,

pak v Národním divadle v Praze

❑ **Fráňa Šrámek** - lyrická dramata Léto, Měsíc nad řekou

❑ **Vítězslav Nezval** - Milenci z kiosku, Manon Lescaut

❑ **Karel Čapek** - hra Loupežník,

utopické hry R. U. R., Věc Makropulos,

Ze života hmyzu, Adam stvořitel (obě hry společně s Josefem Čapkem),

protifašistické a protiválečné hry Bílá nemoc, Matka

3.2 NEOFICIÁLNÍ LIDOVÉ DIVADLO

zábavné scény, šantány, kabarety

- ❑ **Jiří Červený**, zpěvák, textař - kabaret **Červená sedma, Praha**
- ❑ **Eduard Bass** - kabaretní konferenciér, bavič, zpěvák
- ❑ kabaretní umělci **Ferenc Futurista, Saša Rašilov, Vlasta Burian**
- ❑ **Karel Hašler** - písničkář, textař, herec

písničky: Po starých zámeckých schodech, Pětatřicátníci,
Ta naše písnička česká aj.

- ❑ **Emil Artur Longen** - kabaretiér, dramatik, režisér, herec, založil **Revoluční scénu, Praha**

3.3 OSVOBOZENÉ DIVADLO

založeno roku 1926, zavřeno 1938

avantgardní divadelní scéna

autorské (tvůrčí) divadlo

inspirace lidovou zábavou

kontakt s divákem

improvizace podle atmosféry v hledišti

děj se dotváří přímo na jevišti

vtipné dialogy na forbíně

součástí her písně, propojují děj (Hej rup, David a Goliáš,

Nebe na zemi, Svět patří nám aj.)

PROTAGONISTÉ OSVOBOZENÉHO DIVADLA

- ❑ režiséři **Jindřich Honzl, Jiří Frejka**
- ❑ herecká dvojice a autoři her **Jiří Voskovec, Jan Werich**
- ❑ jazzový komponista **Jaroslav Ježek**

REPERTOÁR OSVOBOZENÉHO DIVADLA

Vest Pocket revue (Malá kapesní revue)

1. hra Jiřího Voskovce a Jana Wericha

revue: volné scénky, písně, tanec, vtipné průpovídky, studentská legrace tzv. hlína, vliv poetismu

30. léta 20. století - hry s politickou satirou

Caesar, Osel a stín, Kat a blázen, Balada z hadrů, Rub a líc,

Těžká Barbora, poslední hra: Pěst na oko

3.4 D 34 - DIVADLO E. F. BURIANA

divadlo D 34 (číslo v názvu označuje konec divadelní sezóny)

založeno roku 1933, zavřeno 1941

avantgardní divadelní scéna

režisérské divadlo

moderní lyrický styl divadla

propojuje všechny složky: text, hudbu, osvětlení, scéna, kostýmy

podle požadavků režiséra

D 34 - DIVADLO E. F. BURIANA

□ **Emil František Burian** - režisér, dramaturg, spisovatel, skladatel, herec, výtvarník

klasické hry (Klicpera, Shakespeare, Moliére)

zdramatizovány Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

(J. Hašek), Krysař (V. Dyk), Máj (K. H. Mácha)

Vítězslav Nezval - Milenci z kiosku, Manon Lescaut

Bertolt Brecht - Žebrácká opera

voiceband - recitační soubor

Emil František Burian se souborem pracuje jako s hudebním tělesem, využívá hloubky, zabarvení, melodie lidského hlasu k rytmizované sborové recitaci

úspěch s nastudováním Máchova Máje

3.5 ÚKOLY K TÉMATU ČESKÉ DIVADLO

1. POLOVINY 20. STOLETÍ

1. Jak se moderní umělecké směry počátku 20. století promítly na divadle?
2. Co vám říkají jména Jaroslav Kvapil a Karel Hugo Hilar?
3. Které hry Karla Čapka mají utopické náměty? Co o nich víte?
4. Ve kterých hrách reaguje Karel Čapek na rozpínající se nacismus a vyjadřuje obavy z války?

5. Co je to kabaret?

6. Která jména jsou spjata s pražským kabaretem Červená sedma?

7. Objasněte pojem autorské divadlo. Čím se vyznačuje?

8. Jmenujte protagonisty Osvobozeného divadla. Co víte o repertoáru tohoto divadla?

9. Jaké umělecké postupy uplatňoval Emil František Burian ve svém režisérském divadle?

10. Vysvětlete, co je to voiceband.